

ACC. N:R M. 15051: 1-6.

Landskap: Skåne Upptecknare: Sante Gudmundsson,
Härad: Bjäre Berättare: " Förslövholm
Socken: Förlöv Berättarens yrke: f. d. bokbindare
Uppteckningsår: 1960 Född år 1895 i Förslöv

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Husbondsfolk och tjänstefolk. s. 1-6.

Lu F 105

23/5-60

Skriv endast på denna sida.

Brev!
Bif. uppskriften.

M. 15051.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

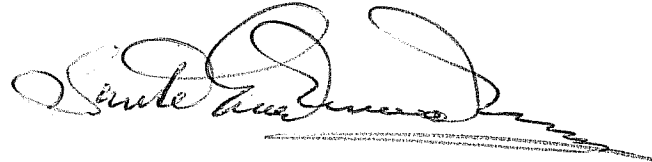
Folklivsarkivet

Lund.

Översänder härmed L U F 105. Redogörelsen för denna har
nog inte blivit så ~~XXXXXX~~ fullständigt som kanske hade
varit önskvärt ,men jag har inte kunnat få tag på någon
som varit med i äldre tider varför jag fått skildra vad
som jag själv varit med om i ungdomsåren strax efter sekel-
skiftet.

Förslovsholm den 14/5 1960

Högaktningfullt

Allmänna Förhållanden.

De husbonde- och tjänsteförhållande som här kommer att omnämnas är kanske inte så som de i äldre tider voro på större gårdar och i större byalag. Mina uppgifter på detta området grundar sig sålunda på egen erfarenhet på en gård med 20 tunnland åker och belägen i en mindre by. Uppgifterna avser tiden mellan 1900 och 1910 ungefär. I min barndom hade vi dräng men inte piga på vår gård. Granngården hade både piga och dräng. Gården som här omnämnes hade en djurbesättning bestående av i genomsnitt 5 kor, 1 eller 2 kalvar, ett par får och 4 till 7 svin samt några höns.

Vid särskilda tillfällen då något arbetet skulle utföras som fordrade större arbetskraft än vanligt så hjälptes grannarna åt, detta kallades att byta hjälp och ~~valö~~^{av}lönades i regel inte.

Tjänst tog man i regel för 1 år i sänder = från den 1 nov till den 24 oktober. Veckan 24/10 - 1/11 kallades för frivecka och den skulle även de ha fri som stannade kvar i samma tjänst. Vidare var ~~oktober-~~^{oktober-}marknaden i den närbelägna staden undantagen som fridag.

Tjänstefolket staddes, kallades det för, och då erhö-lls i regel något pengar eller i vissa fall kläder som städja. Hade man tagit emot städja så var man bunden för det året det var lika bindande som skriftligt.

Luf 105 Husbondefolk och Tjänstefolk.Arbetsfördelning

Husbonden utförde i regel alla vikigare ^{yttre} göromål och Husmodern utförde de mera krävande inomhussysslorna såsom matlagning bak o dylikt. Rangskillnad mellan tjänare kunde här inte förekomma då det inte var mer än en tjänare, men nog har jag hört talas om att det fanns gårdar som hade fördräng, kördräng, stalldräng och även mingstdräng. Så fanns det säkert på större gårdar även Husa, kammarpiga, mjölkepiga .

Arbetet mellan män och kvinnor fördelades i regel så att av utomhus göromålen fick kvinnorna även deltaga i göddelspridning, betskötsel, höst och skördearbete samt mjölkningen.

Männens arbete var vid slakt att se till att djuret blev avlivat, kreatur o får flådda, svinen skällade o rakade samt att stycka kropparna Rensningen av inälvor och allt annat vid slakten var kvinnogöra så var det även med tillvaratagandet av grisens blod, det ålåg alltid kvinnan att passa på med en spann och en visp att så fort som grisen fått knivstiket samla upp blodet och röra så att det inte levrades.

Vid bak om det var stora bak och särskilt vid högtider så ålåg det mannen att som det kallades älta degen, och elda bakungnen

ACC. N:R M. 15051:3.
 L U F 105 Husbondedefolk och Tjänstefolk.

forts. å arbetsfördelning.

Diskning, städning, strumpstoppning, lagning av kläder ansågs inte som karlgöra varför^a dylikt om en man skulle behöva utföra det väl ansågs som opassande. Att behöva tömma avträdet ansågs i många fall som förnedrande det var inte med belåtenhet som man blev skitehusmågare. Sotning utfördes i regel av männen men bortstning av den stora järnugnen kom i regel på pigans lott.

Arbetstid och fritid.

Arbetstiden sammanföll i regel med solens uppgång och så länge det var ljust ute, sedan blev det för pigorna att hjälpa till med lagning av kläder, karda spinna o väva på kvällarna, tills att husmor sade till att dagen var slut. Särskilt bestämda frikvällar förekom nog inte men i regel hade tjänarena lördags och söndagskvällar för sig ~~själv~~ själva. Särskilda hela fridagar förekom nog på större gårdar men inte på mindre. Det fick bli fridag när det passade. Marknadsfritt blev det om så kunde ordnas att inte arbetet blev lidande på det.

Forts blad 4

Umgänge

I regel betraktades tjänarena på mindre gårdar som familjemedlemmar. Bostäderna för drängarna var för det mesta i stallbyggnaden, det var i regel en liten skrubbd med ingång från stallen. Rummet kunde i bästa fall rymma en säng ett skåp och ett litet bord. Tegelgolv var vanligt, ingen eldstad fanns. Pigkammarena förekom i boningshusen dessa var i regel något bättre än drängkammarena men inte håller här fanns eldstad. Dylika urussla bostäder för tjänare förekom så sent som 1915, Tjänarena förvarade sina tillhörigheter, kläderna hängande på väggarna, eller i bästa fall i ett dränga- eller pigkammas skåp. Drängakoffert och pigkammarkista kunde även förekomma.

I dagligstugan fick tjänarena gärna vara på kvällarna om de ville. Tjänare o husbondefolk åt i regel vi samma bord. Husbonden satt vid bordsändan därefter husmor sedan barnen så piga och drängar. Folkastua förekom ej i min hemtrakt.

Vid familjefäster fick tjänarena i regel äta i köket. Det var inte något tvång att tjänarena skulle besöka kyrkan varje söndag, men

L U F 105

Husbondefolk och TjänstefolkFOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Forts. Umgänge:

det brukades att någon från gården skulle besöka kyrkan varje söndag. De hemmavarande äldre barnen fick i regel ett föreläggande att om de ville besöka danstillställningar på söndagskvällen så måste de först ha varit i kyrkan. Förhållandet mellan gårdens ungdommar och tjänstefolket var för det mesta gott. I ungdommarnas danslag deltog alla utan nämnvärd åtskillnad. Det kunde även förekomma att husbonde-ungdommar och tjänare kunde ingå äktenskap.

Vid högtider såsom Jul o Nyår kunde tjänare o gårdens ungdommar få ordna till med så kallade ajnahemmagille= bjuda tillsammans grannarnas ungdommar till någon gård där husbondefolket var borta på kallas. Dyliga ungdomsgille förekom i min hemtrakt så sent som 1910.. Senare blev ju dansbaner mera i bruk. Någon Logdans har inte förekommit i min hembygd.

Husbondevälde.

Som tilltalsord använde husbönderna Du och tjänarena namnet i vissa fall husbond och husmor. Herr eller fru förekom inte. Husbondens befakningar blev i regel en bestämd order att det eller det skulle utföras.

Forts blad 6

L U F 105 Husbondefolk och Tjänstefolk.forts Husbondevälde.

Det finnes nog personer som kan omtala att de i äldre tider varit med om att bestraffningar förekommit . Det förekom nog att husbonden tog ut så mycket som möjligt av sina anställda men i regel så var husbondefolket rädda om sina tjänare det skulle inte passa att det kunde komma ut ryckte om dem att de skulle plåga sina anställda. vad beträffar mat så snålades det i regel inte på det .Det sämsta var nog sängplatsen och sängkläderna .